

RÖYA MÜRŞÜDOVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Azərbaycan Dillər Universiteti
Rəşid Behbudov küç. 134
roya.meftunqizi@mail.ru

TARİXİ ROMAN YARADICILIĞINDA
YADDAŞ-BƏDİİ DİSKURS KİMİ
Xülaə

80-ci illərdən başlayaraq Azərbaycan ədəbiyyatında geniş vüsət alan tarixi roman janrı xalqımız milli dirçəlişinin, oyanışının bir təzahür forması olaraq ortaya çıxmışdır. Məhz bu dövrdə yazılan tarixi romanlar milli özünüdərk prosesinin formalaşmasında da əhəmiyyətli rol oynamış, “milli azadlıq hərəkatı”nın əks olunduğu ədəbi vasitələrdən birinə çevrilmişdir. Ədəbiyyatşünas Yavuz Axundovun qeyd etdiyi kimi “1980-ci illərin ikinci yarısında keçmiş SSRİ məkanında baş verən ciddi ictimai-siyasi hadisələr, xüsusən milli münasibətlərin kəskinləşməsi, erməni fitnəkarlığının törətdiyi Qarabağ münaqişəsi xalqımızın milli-azadlıq hərəkatı üçün güclü təkan verdi.” (2, 311). Məhz bu duyğuların təzyiqi ilə xalqımız yetmişillik əsarət zəncirindən qurtarmaq üçün mübarizəyə qalxaraq azadlığını əldə etməyə müvəffəq oldu. Lakin azadlığımızı belə bizə qıymaq istəməyən mənfur qüvvələr xalqı yeni bir siyasi, hərbi vəziyyətlə üz-üzə qoydu. “Yaşına-yaşına ocaq başına keçən” “üzdənirəq” qonşularımız vətənimizə hücum çəkib torpaqlarımıza göz dikdilər. Və nəticədə “...tarixi romanın əhatə dairəsi də genişləndi. Tariximizin ən ulu çağları da, sonrakı mərhələləri də hərtərəfli tədqiq olunur və bədii sözün qüdrətilə canlandırılırdı.. Ona görə də əsrin son 10-12 ili ciddi çətinliklərə baxmayaraq, milli müstəqilliyimizin möhkəmlənməsi, milli ideologiyanın yaranması ilə bərabər ədəbiyyat və sənətdə də yeni mərhələ oldu” (2, 311-312).

Azərbaycan ədəbiyyatında bədii yaradıcılığın xalqın tarixi-ictimai vəziyyəti ilə sıx bağlı olması, eyni zamanda 90-cı illərdə ictimai-siyasi atmosferdə baş verən köklü dəyişikliklər çağdaş tarixi roman janrında işıqlandırılan əsas məsələlər kimi aktuallaşdı və janrın aparıcı mövzusa çevrildi. 90-cı illərə qədər Azərbaycan ictimaiyyətinə bir-birindən maraqlı əsərlər təqdim etmiş yazıçılarımız: Fərman Kərimzadə, Əzizə Cəfərzadə, Əlisa Nicat kimi təcrübəli sənətkarlarla yanaşı Mustafa Çəmənli, Aqil Abbas, Yunis Oğuz, Mahmud İsmayılov kimi yazarlarımız qazanılmış təcrübəni peşəkarcasına davam etdirərək müstəqillik dövrünün dəyərli bədii nümunələrini yaratdılar. Sırf tarixi romanlarla yanaşı “ən yaxşı yenilik çoxdan unudulmuş köhnəlikdir” fikrinə söykənən və postmodernist əsərlərlə ədəbiyyatımıza fərqli düşüncə tərzini gətirən və aşılayan Kamal Abdulla, Nəriman Əbülrəhmanlı, Elçin Hüseynbəyli, İlqar Fəhmi kimi söz adamlarının qələmində tarixi roman yeni bir mərhələyə qədəm qoydu.

Əsas məqsəd xalqın keçmişi və o keçmişi bu günə bağlayan, hər addımında düşünməyə vadar edən zamanın uçqularında istiqamətini itirdiyimiz tarixi körpülərin yerini tapmaq və təhtəşüurumuzda qırılmış “bağları” bir-birinə calayıb o körpülərə doğru yol getməkdir.

Açar sözlər: roman, tarix, müstəqillik, azadlıq, postmodernizm

Azərbaycan tarixi romanı 90-cı illərdən başlayaraq özünəməxsus keyfiyyətlər kəsb etmiş, forma-sənətkarlıq, mövzu-problematika, ideya-məzmun baxımından yeni məziyyətlərlə zənginləşmiş, kamilləşmişdir. Həm də bu proses yalnız tarixi romanlarda deyil, bütövlükdə tarixi mövzuda yazılmış bədii ədəbiyyatın müxtəlif janrlarında müşahidə olunurdu. Xalq yazıçısı İsmayıl Şıxlının təbirincə desək “Bunun yaxşı cəhəti odur ki, biz kökümüzə qayıdırıq, kimliyimizi, nələrə və kimlərə sahib olduğumuzu öyrənirik, iftixar hissilə, lovğalığa qapılmadan məniyyətimizi təsdiq edirik” (3). Bu prosesdə tarixi romanların rolu çox böyükdür. Tarixi romanlar və bu əsərlərdə təsvir olunan proseslərlə yanaşı, o proseslərin fonunda təsvir olunan cəmiyyət və insan problemi hər bir bədii nümunədə görünməkdədir. Xüsusilə də 1980-ci illərdə Sovet İttifaqında baş verən ictimai-siyasi hadisələr, milli-münasibətlər zəminində münasibətlərin mürəkkəbləşməsi, Qarabağ münaqişəsi tarixi mövzuda yazılmış əsərlərin əsas təsvir obyektinə çevrildi. Eyni zamanda hər bir əsrin insanı öz dövrünün tarixi hadisələri fonunda işıqlandırılaraq bu günün suallarına cavab tapmaqda oxucuya yardımçı olur. Tarixi qəhrəmanların da yaradılmasının ümdə məramı, məqsədi budur: bu gün qarşılaşdığımız ictimai, siyasi problemlərə çözüm tapmaq, hardan gəlib, haraya getdiyimizi bir millət olaraq dərk etmək. 80-ci illərin sonlarında yəni, “milli azadlıq hərəkatı” dövründə qələmə alınan tarixi romanlarında çox vaxt mövcud ictimai vəziyyətdən narazılıq, insanın kölə olaraq alçaldılması, təhqir olunması, yeri gələndə qamçı altında əzilməsini təsvir edən, Sovet İmperiyasına qarşı “Ezop dili” ilə mübarizə aparan yazıçılarımız (İsa Hüseynov “Məşhər”, Ənvər Məmmədخانlı “Babək” və s.) xalqın ruhunda inqilab yaradaraq onu böyük hərəkata hazırlayır, Nəsimi, Babək kimi yenilməzliyə səsləyir, digər tarixi əsərlər də isə (Fərman Kərimzadənin “Xüdəfərin körpüsü”, Əliş Nəcətin “Qızılbaşlar”, Əzizə Cəfərzadənin “Bakı-1501”) azadlıq əldə etdikdən sonra Azərbaycanı vahid bayraq altında birləşdirən Şah İsmayıl Xətəini bayraq kimi dalğalanan, əsarətdən qurtarmaq istəyən xalqa nümunə çəkib, onun sonrakı yolunu müəyyənləşdirirdi.

“İnsan” və “cəmiyyət”, “insan” və “dünya” arasında açılmış uçurumun mənzərəsini bədii dilin köməyi ilə yaradan sənətkarlar tarixdən sadəcə bir vasitə kimi istifadə edirdilər. “Kamil insan kainatın sirlərinə vəqif olacaq” söyləyən Nəsimi, “Əzəldən hüdudu yoxdur kamalın” söyləyən Vəqif məhz insanla dünya arasında yaranmış uçurumu bəsirət gözü ilə dərk edib, bu məsafələri yaradan “Div”lərə (“Məşhər”) qarşı xalqı mübarizəyə səsləyirdi. Əsl məqsəd yazıçını düşündürən müasir problemlər və onların doğurduğu suallara keçmişin izi ilə cavab tapmaqdır. Sözügedən tarixi romanlarda yaradılan qəhrəmanlar əslində bütün dövrlərdə mövcud

olmuş köləlik, alçaldılmış insanlar içərisindən çıxmış, mövcud zamanla barışmayan üsyankar ruhlardır. Onların köksü azadlıq yangısının körükləndiyi yerdir.

90-cı illərdə qələmə alınmış tarixi romanlar içərisində Əzizə Cəfərzadənin “Gülüstandan öncə”, “Zərrintac-Tahirə”, “Rübabə Sultan” əsərləri ideya yükü, məzmun mündəricəsi baxımından qeyd olunan ali məqsədləri daşıyan nəsr nümunələridir. Xanlıqların parçalanması dövründən bəhs edən “Gülüstandan öncə” romanında xalqımızın başına gələn faciələr, ardı-arası kəsilməyən müharibələr, mürəkkəb ictimai-siyasi vəziyyət sənətkar qələmində ustalıqla bədiiləşdirilmişdir. Vətənin ən gərgin, mürəkkəb dövründə belə birləşməyən, birləşmək istəməyən Azərbaycan xanlarının addımları roman boyu yalnız hiddət və təəssüf doğurur. Zaman-zaman müxtəlif tarixi əsərlərin əsas mövzularından birinə çevrilən bu milli faciə Əzizə Cəfərzadə qələmində də müasir tarixi, ictimai-siyasi problemlərin kökü kimi dəyərləndirilir.

Yazıcının “Zərrintac-Tahirə” romanı da Azərbaycan tarixi romançılıq qalereyasına dəyərli hədiyyələrindən biridir. Babilik hərəkətinin aparıcı simalarından olan Zərrintac Qürrətüleyin simasında Əzizə Cəfərzadə oxucuları əzmi, mətanətli, əqidəsindən dönməz Azərbaycan qızı ilə tanış edir. Qəzvində doğulan, kiçik yaşlarından təhsil almış, ərəb, fars dillərini mükəmməl bilən Zərrintac şairə olmuş Qürrətüleyin təxəllüsü ilə şeirlər yazmış, babilik hərəkətinə qoşulmuş, çadranı ataraq mütərəqqe ideyaları təbliğ etmişdir. Təqiblərdən yaxa qurtarmaq üçün Zəkiyyə, Zəhra, Ümmüssəlim kimi adlar arxasında bir müddət gizlənməyə müəssər olmuşdur. Lakin buna baxmayaraq “əqidəsindən dönmədiyi üçün ruhanilər və dövlət orqanları tərəfindən təqib olunan Qürrətüleyin Mazandaranda həbs edilmiş, sələfləri Həllac Mənsur, Nəsimi kimi “dilindən asılmışdır”. Edam olundaqdan sonra babilər Zərrintacın cəsədini oğurlamağa müvəffəq olmuş, onu gözdən iraq, yalnız özlərinə məlum bir yerdə dəfn eləmişdilər. İranda xalqın dözülməz həyatı, ictimai haqsızlıq, özbaşnalıq babilik hərəkətinin yaranmasına və geniş vüsət almasına səbəb olmuş, əqidəsinə, amalına sadıq hünərvərlər yetişdirmişdir. Bu haqsızlıqlara, zülmə dözə bilməyən Zərrintac xalqı bərabərliyə, qardaşlığa çağıraraq istibdad yuvasını məhvə səsləyir, İran kimi müstəbid ölkədə üsyankar çıxışları ilə rıqqət doğurur. Qəflətdə olanları ayılmaq istəyən “erkək tinətli” qadın Azərbaycan xalqının Janna Darkı kimi son nəfəsinə qədər mübarizə aparır, xalqın gələcək rifahı naminə heç bir basqıdan çəkinmir və seçdiyi yolda da ucalıq məqamına yüksəlir. Əzizə Cəfərzadə “Zərrintacı babiliyi təbliğ edən surətdən daha çox, vətənin taleyini düşünən qəhrəman kimi” (2, 432) yaddaşlara həkk edir. “Ürəyimdə nə valideyn, nə ər, nə övlad məhəbbətinə yer qalıb. Bircə ondan, yurdumun azadlığı diləyindən başqa heç bir yer qalmayıb. Deyirlər Məcnunun qoluna neştər vurulanda yerə axan qan “Leyli” yazmışdı, nəbzinə əl vuranda “Leyli”, “Leyli” çırpınmışdı. Mənim yerə tökülən qanım “azadlıq” yazar, çırpınan nəbzim “istiqlal” deyər. Bundan ayrı arzum, bundan özgə var dövlətim yoxdur” (4, 144) –söyləyən Zərrintac Qürrətüleyin bu arzu, bu amalla da əbədiyyətə qovuşur.

Tanınmış yazıçı Aqil Abbasın “Batmanqılınc” romanı da Qarabağ xanlığı və onun uğrunda aparılan mübarizə və müharibələr haqqında abidələşən maraqlı bədii nümunələrdən biridir. Əsərdə XVIII əsrin sonlarında Qarabağ xanlığında baş verən ictimai-siyasi hadisələrdən, xanlıqlar arasındakı çəkişmələrdən, Azərbaycanı öz hakimiyyəti altında birləşdirmək istəyən Ağa Məhəmməd şah Qacarın böyük qoşunla Qarabağa yürüşündən, rusların Qafqaza göz dikib, siyasi dayaq yaradmasından və bu ictimai-siyasi olaylar zəminində faciəli günlər yaşayan Azərbaycan xalqının çətin, səksəkəli həyatından söhbət açılır. Roman “Qan içində” əsərinin müllifi görkəmli yazıçı Yusif Vəzir Cəmənzməinliyə ithaf olunub. “Batmanqılınc” romanının qəhrəmanı Qarabağ xanı İbrahim xanın qardaşı oğlu Məmməd bəy Cavanşirdir. Aqil Abbasın “Batmanqılınc” romanına qədər Məmməd bəyin obrazı tarixdə və bədii nümunələrdə birtərəfli təsvir olunmayıb. Çünki Qarabağın müdafiəsində göstərdiyi igidliklərə rəğmən Məmməd bəy Cavanşir görkəmli şair Molla Pənah Vaqifi edam etdirən şəxsdir.

Məlum olduğu kimi Məmməd bəyin bədii portretini ədəbiyyatımızda ilk dəfə Yusif Vəzir Cəmənzməinli yaradıb. Romanda “...o dövrünün və mühitinin yetişdirməsi kimi, bütün ziddiyyətləri ilə canlandırılmışdır. Məmməd bəyin cəngavərliyi, düşməni lərzəyə gətirməyə, görkəmi ilə heyratə salır. Baş kəsməkdə, qan tökməkdə onu qəssab adlandırırlar. Bu amansızlıq əvvəllər xanlığın xarici düşmənlərinə qarşı idi, onun müstəqilliyini qorumağa, gücünü və şöhrətini artırmağa xidmət edirdi. Hakimiyyət ələ keçiriləndən sonra isə xalqın igid oğlanlarını, ölkənin adlı-sanlı adamlarını çulğalayan bəlaya çevrilir” (2, 122) Qarabağ xanlığı ilə bağlı tarixə nəzər yetirən Aqil Abbas yuxarıda deyildiyi kimi cəsur, sərt təbiətli sərkərdənin bir tarixi şəxsiyyət kimi ətrafında dolanan müxtəlif, dumanlı fikirlərə aydınlıq gətirir. Qarabağ xanı Pənah xanın nəvəsi, Mehralı xanın oğlu Məmməd bəy Cavanşir romandakı təsvirlərə görə babasının ən yaxın dostu, Nadirin vəziri olmuş, sonradan Qarabağa pənah gətirən Uyğur Əlinin vasitəsilə Qarabağ xanlığının tarixini öyrənir. Qılınc batmaz, ox işləməz Uyğur Əliş Məmməd bəyə müxtəlif döyüş təlimləri keçir, sərkərdəlik bacarığına yiyələndirir. Qarabağ “iki od arasında” qalanda saray əyanları əqidə və məramlarına görə üç tərəfə parçalanıb, İran və ya Rusiya təbəliyini qəbul etmək istədikdə Məmməd bəy onlardan fərqli olaraq mərkələşdirilmiş, vahid Azərbaycan arzusu ilə qılınc çalır, mübarizə aparır.

Yaddaşa çevrilən tarix, uzaq keçmiş bu günkü tarixi romanlarımızın aparıcı mövzudur. Bədii ədəbiyyatda gerçəkləşən tarix sənətkar qələmi ilə əbədilik qazanır, abidələşir. Müasirlik ruhuna sadıq qalaraq yazıçılar və şairlər bu cür mövzulara müraciət etməklə xalqımızın dünəni, qəhrəman keçmişi haqqında tarixi hadisələrin fonunda oxuculara bu gün üçün əhəmiyyətli ola biləcək dəyərli mesajlar verməyə çalışırlar. Tarixdə müasir dövrün izləri görünməsə də onun istənilən səhvi, mütərəqqi addımı min illər keçsə də, çağdaş dövrümüzdə öz təsirini mütləq göstərir. Tarixdən yazmaq tarix üçün yazmaqdan daha məsuliyyətlidir. Tarixi roman yazan nasir hər şeydən əvvəl bu günü bildiyi kimi, dünəni də mükəmməl bilməli və dərk etməlidir. Belə bir çətin və şərəfli işi ciyirləri üzərinə alan

yazarlarımızdan biri də Fərman Kərimzadədir. Azərbaycan tarixi romançılıq qalereyasını “Xüdəfərin körpüsü”, “Çaldıran döyüşü”, “Qarlı aşırım”, “Təbriz namusu” adlı dəyərli ədəbi nümunələrlə bəzəyən yazının Qarabağ xanı Pənah xanın ictimai-siyasi fəaliyyət dövrünü qələmə aldığı sonuncu romanı “Qoca qartalın ölümü” əsəridir. Nadir şahın sarayında xüsusi rütbə və hörmətə çatmış Pənah xanın siyasi uzaqgörənliyi, müdrikliyi təsvir olunan hadisələr fonunda boy verir, oxucunun qəlbini qürur hissilə coşdurur. Nadir şahın ölümündən sonra Qarabağ xanlığının əsasını qoyan Pənah xan çətinlik və maneələrə baxmayaraq Qarabağda quruculuq işləri aparır, rəiyyətinin xoş güzəranı, rifahı üçün bir hökmdar kimi əlindən gələni əsirgəmir. Azərbaycan torpaqlarının qarış-qarış bölünməsi xanı çox düşündürür, real siyasi mənzərə müdrik hökumdarı məyus edir. Azərbaycan xanlarının hər biri ayrı-ayrılıqda Pənah xan kimi torpaqlarımızın birləşməsini arzu etsələr də, bu ali məqsədi həyata keçirməyə iqtidarlara çatmadı. Çox təəssüfki, birləşib, bir torpaq olub Xətainin ruhunu şad etmək üçün güclərini həmrəyləşdirmədilər. Çar imperiyasının müstəbid pəncəsi altında əzilən xanlıqlar əl-ələ vermədiyi üçün qoca qartal artıq əsrlərdir ki, torpaqlarımız üzərində qanad çalır, hər qanadını toxundurduğunu da “gözsüz” qoyur.

2000-ci illərdə isə ədəbiyyatımızda “postmodernist epoxa dünəni və bugünü yanaşı qoyur. Təxminən dünən bugünə qarışır. Biz hamımız Sovet dövründə Anarın “Kitabi-Dədə Qorqud” kino-dastanı ilə tərbiyələnməmişik. Sonra həmin dövrə Kamal Abdullanın “Yarımçıq əlyazma” əsəri ilə başqa bir baxış da meydana çıxır. Dünyada yaranan təzə yanaşmaların içərisində tarixlə bağlı yanaşma meydana gəlir” (3, 42). K.Abdullanın “Yarımçıq əlyama” romanında əlyazmalar nəticəsində xalqımızın dünəni, ictimai-siyasi sferada buraxdığı tarixi səhvlər və onun kökləri ilə bağlı maraqlı mənzərə çizir. “Yarımçıq əlyazma” “iki müxtəlif hissədən ibarət olmasına baxmayaraq, bir-birini tamamlayan istiqamətlərin qovuşduğu kimi diqqət çəkir” (5, 29). Kökü Dədə Qorquddan başlayıb Şah İsmayıl Xətaiyə qədər yüksələn xətlə inkişaf edən tarixi səhvlər bu gün vətənimizin, millətimizin düşdüyü çətinliklərin mənbəyi kimi görünür. Məşhur italyan yazıçısı Umberto Eko “Qızılgülün adı” romanında Xristian dünyasının faciələrinin məhz kilsədən başladığını iddia edirsə, K.Abdulla da bir xalq, millət olaraq parçalanma səbəbimizi dədəmiz Qorqudda, Şah İsmayıl Xətayidə görür. Müəllif ənənəvi tarixi yanaşmadan uzaq olsa da, onun yazdıqları bizə səhvlərimizi görüb, dərk etməyə imkan verir. Xətayinin Çaldıran döyüşündən on il sonra ölməsinə baxmayaraq, yazıçı şahın döyüşdə öldüyünü, ondan sonra oxşarı olan Xızırın hakimiyyəti idarə etdiyini göstərir. Tarixi faktda yanlışlıq olsa da, müəllif yanaşması olduqca maraqlı və məntiqlidir. Şah İsmayıl kimi sərkərdənin Çaldıran düzündə məğlubiyyəti elə onun mənəvi ölümü demək idi. K.Abdulla da bu məntiqi əldə rəhbər tutaraq döyüşdən-döyüşə atılan bir şəxsiyyətin Çaldırandan sonra on il müddətində bir dəfə də olsa cəng meydanına atılmamasına inana bilmir. Elə bu səbəbdən də bu boşluğu doldurmaq, beynlərdə yaranmış sualları cavablandırmaq üçün Xızırı taxta çıxardır. Bu cür fərqli yanaşmalarla oxucunu yenidən düşünməyə sövq edən yazıçı “...epik və tarixi mətnə əsaslanaraq real həyatımızın bədii adekvat modelini yaradır” (5, 114).

Azərbaycan romanlarında yaddaş problemi müxtəlif baxış acısından məhz sözügedən kontekstdə verilmişdir. Azərbaycan xalqının özünəməxsusluğu bu tarixi yaddaşda bu və ya digər dərəcədə öz əksini tapmışdır. Müşahidə etdiyimiz kimi, yaddaş kimi ciddi milli və mənəvi-əxlaqi məsələnin romanlara gətirilməsində postmodernist ədəbiyyatın usul və prinsiplərindən məharətlə istifadə olunmuşdu. Postmodernist romanları da nəzərdən keçirdiyimiz zaman müşahidə etdik ki, tarixi mövzuda qələmə alınan nəsr nümunələrində tarixi hadisələr gerçəkliyə daha yaxın şəkildə təsvir olunur və həmin mövzuların ehtiva etdiyi məsələlərdə mənəvi-psixoloji aspektlərə mühüm yer verilirdisə, yaxın onilliklərdə yazılmış postmodernist əsərlərdə daha fərqli tendensiya özünü göstərir. Burada tarixi proseslərin reallıq motivi deyil, onların müasir zamanla səsleşən, çağdaş dövrümüzə mesaj ötürən süjetləri ön plana keçir. Tarixin müxtəlif mərhələlərindən keçib yaddaşlarda möhkəmlənən məsələlər məntiqi ardıcılıqla təqdim edilir. Yaddaş milli kimliyin əsas göstəricisi, zamanlar, nəsillər arasında körpüsü timsalında ucaldılır. Bu tarixi varislik ənənəsinin pozulması, keçmişin inkarı deyil. Bu tarixi, keçmiş, milli-mənəvi dəyərlərinə bağlı olan, ictimai-siyasi hadisələrin müəyyən müddət kökündən ayırmağa çalışdığı, lakin dəyərlərini yenidən bərpa etməyə gücü yetən Azərbaycan ədəbiyyatının müasir mərhələdəki inkişaf göstəriciləridir

ƏDƏBİYYAT

1. Abdulla K. Yarımçıq əlyazma. Bakı: "XXI"-YNE, 2004, 288 s.
2. Axundlu Y. Azərbaycan tarixi romanı: mərhələlər, problemlər. Bakı: "Adiloğlu", 2005, 549s
3. Aydi S. Müstəqillik dövrü Azərbaycan romanı: mövzu, problematika və sənətkarlıq nn
4. Cəfərzadə Ə. Zərrintac-Tahirə. Bakı: Göytürk, 1996, 206 s.
5. Əlişanoğlu T. Müstəqillik illəri Azərbaycan ədəbiyyatı (I hissə: 1990-cı illər). Bakı: Qanun, 2013, 216 s.
6. Kərimzadə F. Qoca qartalın ölümü. "Karvan" toplusu, iyul-avqust 1989, I kitab, səh. 70-111
7. Salamoğlu T. Ən yeni Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri. Bakı: BQU nəşriyyatı, 2008, 554 s.

Р. МУРШУДОВА

ПАМЯТЬ КАК ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ДИСКУРС В СОЗДАНИИ ИСТОРИЧЕСКИХ РОМАНОВ

РЕЗЮМЕ

В исследовании задействованы исторические романы, написанные в период независимости. Произведения Фармана Керимзаде, Азизы Джафарзаде, Мустафа Чаменли, Кямал Абдуллы на исторические темы освещаются в контексте пути развития жанра исторического романа в азербайджанской

литературе после 80-х годов. В исторических романах, созданных под влиянием общественно-политических событий, происходивших в 90-е годы, обращается внимание на важность внедрения идей, связанных с национальным возрождением, пробуждением, закатом процесса национального самосознания. Произведения, написанные в период независимости, ценятся как новый этап в азербайджанской литературе.

R. MURSHUDOVA
MEMORY AS LITERARY DISCOURSE IN THE CREATION OF
HISTORICAL NOVELS

SUMMARY

Historical novels were written in the period of independence period were investigated in the research. The works written by Farman Karimzade, Aziza Jafarzade, Mustafa Chamenli, Kamal Abdulla on historical topics are highlighted in the sssss context of the development path of the historical novel genre in Azerbaijani literature after the 1980s. In the historical novels created under the influence of the social and political events that took place in the 1990s, attention is drawn to the importance of inculcating ideas related to national revival, awakening, and the decline of the national self-awareness process. The works written during the period of independence are valued as a new stage in Azerbaijani literature.

Ключавие слова: роман, история, независимость, свобода, постмодернизм

Key words: novel, history, indepence, freedom, postmodernism

Rəyçi: filologiya üzrə elmlər doktoru, dosent Bəsirə Əzizəliyeva